

บทที่ 1

บทนำ

สภาพทั่วไปของปัญหา

ในปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกได้มี “การปฏิวัติสารสนเทศใหม่”¹ ขึ้น โดยมีการนำเอาอุตสาหกรรมด้านอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร ในลักษณะเป็นระบบเครือข่ายการสื่อสารด้วยคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ ใช้การสื่อสารด้วยเครือข่ายใยแก้วนำแสง (fiber optic) การสื่อสารผ่านดาวเทียมและเครือข่ายเคเบิล เพื่อส่งสารสนเทศใหม่ๆ ในหลายรูปแบบ เช่น ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น การปฏิวัติสารสนเทศใหม่ที่เกิดขึ้นนี้จะนำสารสนเทศไปสู่ประชาชนครั้งละมหาศาล รวดเร็ว ครอบคลุม กว้างไกล และมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของคนในสังคมปัจจุบัน ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงทั้งในด้าน การศึกษา การทำงาน ธุรกิจ เศรษฐกิจ การสาธารณสุข การเดินทาง การพักผ่อน และการเมืองการปกครอง มีการถ่ายเทหรือรับส่งสารสนเทศมากขึ้น สามารถโต้ตอบกันได้ทันที กระบวนการสื่อสารจึงเป็นไปอย่างรวดเร็วและ สื่อสารได้ครั้งละจำนวนมาก มีความเที่ยงตรงสูง ประหยัด และสามารถจัดอุปสรรคเกี่ยวกับเวลาและระยะทาง จึงทำให้มีการขยายตัวของสังคมยุคข่าวสารมากยิ่งขึ้น

สังคมยุคข่าวสารหรือยุคปฏิวัติสารสนเทศใหม่ เริ่มขึ้นตั้งแต่หลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม มีการนำเอาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารทั้งในองค์กร และเพื่อบริการแก่ประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึง ลดช่องว่างระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท ขจัดปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับเวลา ระยะทาง สภาพภูมิศาสตร์ และการคมนาคมให้หมดไป กล่าวคือ ผู้รับไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของประเทศหรือส่วนใดของโลก ก็สามารถรับสารสนเทศได้อย่างเท่าเทียมกันในเวลาที่ใกล้เคียงกัน สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่าเป็นสังคมยุคข่าวสารจะสามารถเห็นได้จาก การกระจายเทคโนโลยีการสื่อสารเกี่ยวกับความคิดในการใช้ดาวเทียมสื่อสาร การใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย เช่น การ

¹ อรรถนพ เขียรถาวร, ประมวลบทความวิชาการสื่อมวลชนและสารสนเทศ (กรุงเทพฯ: เอสพีการพิมพ์, 2542), หน้า 31.

สื่อสารด้วยเครือข่ายใยแก้วนำแสง สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวเพิ่มขีดความสามารถการสื่อสาร ทำให้การกระจายสารสนเทศเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว กว้างไกลและครอบคลุมทุกพื้นที่ เช่นในการสำรวจเมื่อปี ค.ศ.1980 พบว่าทั่วโลกส่งดาวเทียมสู่อวกาศถึง 25,000 ดวง และมีจำนวน 102 ประเทศ ที่ลงนามในข้อตกลงเพื่อใช้ดาวเทียม INTELSAT² นอกจากนี้ยังมีการผลิตเทคโนโลยีสารสนเทศในปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลตามความต้องการและจำนวนผู้รับที่มากขึ้นอย่างรวดเร็ว การไหลเวียนถ่ายเทหรือแจกจ่ายสารสนเทศระหว่างแหล่งผู้ส่งและผู้รับมีหลายช่องทาง และยังส่งผลให้มีการนำเอาเครื่องจักรกลมาใช้แทนแรงงานคนในภาคอุตสาหกรรม แรงงานในภาคเกษตรกรรมหันมาทำงานในภาคอุตสาหกรรมที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมการผลิต การบริหารงาน การสื่อสารทั้งในและนอกองค์กร การจึงทำให้มีแรงงานที่มีทักษะเกี่ยวกับการจัดการหรือการบริหารสารสนเทศเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 15 ของแรงงานทั้งประเทศในสังคมที่กำลังพัฒนาอุตสาหกรรม³

การกระจายสารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นนี้ จะเน้นเรื่องการสื่อสารจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง (point-to-point communication) มากกว่าจากจุดหนึ่งไปสู่มวลชนในลักษณะการสื่อสารมวลชน กล่าวคือ จะเป็นการสื่อสารสองทาง (two-way communication) ซึ่งผู้รับจะสามารถเลือกรับสารสนเทศและโต้ตอบได้ตามความต้องการ⁴ แนวโน้มของการปฏิรูปสารสนเทศใหม่จึงเป็นการตอบสนองความต้องการสารสนเทศด้านต่าง ๆ ของคนมากขึ้น กล่าวคือ ปริมาณข่าวสารที่ใช้จะเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล มีความรวดเร็วทันต่อการใช้งาน ระยะทางและการคมนาคมจะไม่เป็นอุปสรรคในการสื่อสารอีกต่อไป ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากการนำเอาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์มาประยุกต์กับการสื่อสารสารสนเทศ ระบบการสื่อสารจะเป็นระบบโต้ตอบกันได้ทันที (interactive) และเน้นการสื่อสารจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งมากกว่าเป็นการสื่อสารในระบบสื่อสารมวลชน จึงเป็นการส่งเสริมความสามารถในการใช้สื่อของปัจเจกบุคคลมากยิ่งขึ้น คนจะมีโอกาสเลือกใช้สื่อตามความถนัดเหมาะสมกับตนเอง เทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความสำคัญมากในปัจจุบัน

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

จากความก้าวหน้าของการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการด้านต่างๆอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการสื่อสารบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อใช้ในการสื่อสารทางด้านความมั่นคงเมื่อปี ค.ศ.1969 หลังจากนั้นจึงมีการนำเอามาใช้ในการเชื่อมโยงข้อมูลของนักวิชาการในมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ อินเทอร์เน็ตเริ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและมีการขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว เมื่อมีการนำมาใช้เพื่อการพาณิชย์เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1991 จนกระทั่งถึงในปัจจุบันที่มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตกว่าร้อยล้านคนทั่วโลก และมีรูปแบบที่ทันสมัย เช่น การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) การประชุมระยะไกล (teleconference) หรือแม้กระทั่งการสื่อสารในทางการเมือง เนื่องจากหากพิจารณามิติทางด้านการเมืองแล้วจะพบว่า การสื่อสารเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินควบคู่กันไปกับการเมืองเสมอ การที่ประชาชนจะมีความรู้ข่าวสารทางการเมืองนั้น หากพิจารณาในส่วนสำคัญแล้วจะต้องมีการใช้วิธีการสื่อสารเข้ามาเป็นตัวกลางถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิดเห็นตลอดจนข้อเท็จจริงต่างๆของประชาชนในสังคมโดยทางการสื่อสารประชาชนสามารถเรียนรู้แนวความคิดใหม่ๆ สามารถกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงนั้น ตระหนักในความสำคัญของตนเองในทางการเมืองและในที่สุดประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในทางการเมืองและการพัฒนาในด้านอื่นๆได้ ในทางการเมืองมักจะมีการนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในมิติของการสื่อสารทางการเมือง (political communication)

ในส่วนของประเทศไทยภายหลังจากการปฏิรูปการเมือง และมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมากในการปกครองระบอบประชาธิปไตยปัจจุบัน เพราะเป็นวิถีทางส่วนหนึ่งในการที่จะสร้างให้การปฏิรูปการเมืองประสบความสำเร็จ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการพิสูจน์ว่า รัฐธรรมนูญใหม่จะสามารถแก้ปัญหาการเมืองที่เกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ มีประสิทธิภาพเพียงใด และถ้าการเลือกตั้งยังคงไร้ประสิทธิภาพ ไม่มีความยุติธรรม ยังคงมีรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งที่ไม่สุจริตแล้ว การปฏิรูปการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นก็คงไร้ความหมาย

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่เลือกสรรรัฐบาลที่จะมาทำการปกครองและสร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจการปกครองของผู้ปกครองให้เป็นไปโดยสันติ การเลือกตั้งในประเทศที่มีพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคหรือหนึ่งกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการยุติข้อขัดแย้งในระบบการเมือง โดยการเคารพและการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาดังกล่าวจะ

ทำให้คู่ต่อสู้ทางการเมืองยอมรับผลการตัดสินใจของผู้เลือก กระบวนการสับเปลี่ยนอำนาจการปกครองโดยการเลือกตั้งนี้ เป็นกลไกสำคัญที่จะคอยเตือนสำนึกของผู้แทนราษฎรหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่ได้รับตำแหน่งหน้าที่โดยการเลือกตั้งให้ตระหนกอยู่ตลอดเวลาถึงความรับผิดชอบของตนต่อประชาชนและมีประชาชนคอยจับตาดูการกระทำของบรรดาผู้แทนราษฎรอยู่เสมอ ดังนั้นจะต้องทำหน้าที่อย่างดีที่สุด และด้วยความรับผิดชอบเพราะประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินอนาคตทางการเมืองของตน ด้วยการเลือกหรือไม่เลือกตนกลับมาทำหน้าที่ผู้แทนของปวงชนอีก

นอกจากนั้น กระบวนการเลือกตั้ง ยังเป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในสังคมประเทศ มีความเชื่อมั่น และศรัทธาในความสามารถของตน และเพื่อนมนุษย์ว่าสามารถตัดสินใจเลือกรัฐบาลเลือกรูปแบบการปกครอง วิธีการดำเนินการปกครอง ระบบเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ของตนเองได้ การเลือกตั้งจะนำไปสู่ความพยายามของประชาชนที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำของรัฐบาล บังคับต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้มีบูรณาการทางการเมืองของชาติ และระดมประชาชนเข้าร่วมในระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น ทุกกระบวนการเมืองจึงจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาความชอบธรรมในอำนาจการปกครองให้แก่ตน⁵

การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นระบอบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงบทบาทของตนในทางการเมืองอย่างกว้างขวางนอกจากประชาชนจะมีสิทธิเลือกตั้งเพื่อเปลี่ยนแปลงตัวผู้ปกครอง มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย มีสิทธิออกเสียงโดยการแสดงประชามติแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอตัวเองเข้าสมัครรับเลือกตั้งเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ และระดับชาติ การเลือกตั้งถือได้ว่าเป็นหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะมีการปกครองระบอบใดก็มักจะอ้างว่า ประเทศของตนมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยกันทั้งสิ้นในประเทศเผด็จการมักจะพยายามจัดให้มีการเลือกตั้งเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยและความชอบธรรมในการปกครองแต่ได้ใช้วิธีการต่างๆ นานาที่จะทำให้กลุ่มผู้ปกครองชนะการเลือกตั้ง การเลือกตั้งที่เกิดขึ้นจึงปราศจากเสรีภาพอย่างแท้จริงและไม่เป็นธรรม

⁵ กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, การเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล (กรุงเทพฯ: มาสเตอร์เพลส, 2531), หน้า 6.

จากความสำคัญและหลักการของกระบวนการเลือกตั้งที่ตั้งที่ไดกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าขั้นตอนและองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญของกระบวนการเลือกตั้งเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย ก็คือ “การรณรงค์หาเสียง” เพราะการเลือกตั้งนั้นเป็นปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับผู้ลงคะแนน การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินควบคู่กันไปเสมอเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว⁶ การที่ประชาชนจะสามารถรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือส่งผ่านความคิดเห็นนั้น หากพิจารณาในส่วนสำคัญแล้วจะต้องมีการใช้วิธีการสื่อสารเข้ามาเป็นตัวกลางถ่ายทอดประสบการณ์ข้อเท็จจริงตลอดจนข้อคิดเห็นต่างๆของประชาชนในสังคมโดยทางการสื่อสาร และเนื่องจากลักษณะของกระบวนการเลือกตั้งในปัจจุบันทำให้จำเป็นต้องมีการใช้ช่องทางสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายหาเสียง หนังสือพิมพ์ และ“สื่ออินเทอร์เน็ต” ซึ่งเป็นสื่อใหม่ที่เข้ามายังประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2535 และเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน เข้ามาช่วยในการรณรงค์หาเสียง เพราะในระบอบประชาธิปไตยผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องออกไปพบประชาชน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา แต่สังคมในปัจจุบันมีขนาดใหญ่ขึ้นพัฒนามากขึ้น มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การรณรงค์หาเสียงจึงต้องมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นตามไปด้วย ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่สามารถออกไปพบปะผู้มีสิทธิลงคะแนนแต่ละคนได้ตลอดจนการรณรงค์กลายเป็นกิจกรรมที่ต้องทำต่อเนื่องหรือเป็นกิจกรรมถาวร ซึ่งเป็นลักษณะทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ก้าวหน้า⁷

ในการเลือกตั้งโดยทั่วไปนั้น ถ้าคำนึงถึงสภาพการณ์ทางการเมืองที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเลือกตั้งแล้ว จะมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ฝ่าย ที่จะทำให้การเลือกตั้งนั้นสมบูรณ์และสำเร็จลงได้ คือ

1. ผู้สมัครรับเลือกตั้ง
2. ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
3. ผู้บริหารการเลือกตั้ง

⁶สุรพงษ์ โสชนเสถียร, การโฆษณาหาเสียงกับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง (กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, 2534), หน้า 3.

⁷เสถียร เขยประทับ, การสื่อสารกับการเมือง เน้นสังคมประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 243-244.

ทั้ง 3 ฝ่ายนี้ มีความเกี่ยวข้องกันอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นผู้ที่จะวินิจฉัยตัดสินใจเลือกใครเป็นตัวแทนของพวกเขาตอน ขณะที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองต่างๆ ต้องการจะเข้าไปทำหน้าที่แทนผู้เลือกตั้งในสภาและเป็นรัฐบาลบริหารประเทศนั้น จะต้องเสนอตนเองและนโยบายหรือแนวความคิดให้ผู้เลือกตั้งได้รับรู้เพื่อประกอบการตัดสินใจ ส่วนฝ่ายที่บริหารการเลือกตั้ง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ก็ต้องทำหน้าที่ตามกฎหมายระเบียบที่ตราไว้ สำหรับการเลือกตั้งนั้นๆ อย่างเคร่งครัด เป็นกลางเพื่อสร้าง "ความบริสุทธิ์ ยุติธรรม" ให้เกิดขึ้นในการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้นในการรณรงค์หาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตจึงสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง ด้านประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและด้านผู้บริหารการเลือกตั้ง

ในด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้มีการรณรงค์หาเสียงผ่านช่องทางสื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์ วิทยู ป้ายโฆษณาหาเสียง การปราศรัย การเดินหาเสียง สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งหากพิจารณาจากแนวคิดของ Rogers Svenning จะพบว่า สื่อต่างๆ เหล่านี้อาจสามารถจำแนกได้เป็น 2 ชนิด คือ สื่อบุคคลและสื่อมวลชน ที่มีคุณลักษณะต่างกัน กล่าวคือ⁸

คุณสมบัติในการสื่อสาร	สื่อบุคคล	สื่อมวลชน
1. ลักษณะของการสื่อสาร	การสื่อสารสองทาง	การสื่อสารทางเดียว
2. ความรวดเร็วในการส่งข่าวสาร ไปยังคนจำนวนมาก	ช้า	เร็ว
3. ความถูกต้องของข่าวสารเมื่อส่ง ไปยังคนจำนวนมาก	น้อย	มาก
4. ความสามารถในการเลือกผู้รับสาร	มาก	น้อย
5. ความสามารถในการที่จะบริหารจัดการเลือก ของผู้รับข่าวสาร	มาก	น้อย
6. โอกาสที่จะได้รับการสื่อสารกลับ	มาก	น้อย
7. ผล	เปลี่ยนทัศนคติของ ผู้รับข่าวสาร	เพิ่มพูนความรู้แก่ ผู้รับข่าวสาร

⁸ Rogers Svenning, Modernization Among Peasants : The Impact of Communication (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1969), p.125.

จากลักษณะที่มีทั้งข้อดีและข้อเสียดังกล่าว การใช้สื่อทั้งสองชนิดร่วมกันในการสื่อสารจึงเป็นสิ่งที่มีความเหมาะสม เนื่องจากทั้งสองสื่อสามารถทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนซึ่งกันและกันได้ หากสื่อชนิดหนึ่งด้อยประสิทธิภาพในด้านหนึ่งเพราะสื่อแต่ละสื่อย่อมมีความสามารถแตกต่างกันไป ดังนั้นในการสื่อสารสมัยใหม่ จึงมีการนำเอาสื่อชนิดต่างๆมาใช้ร่วมกันในการส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารเพื่อให้ผู้รับสารสามารถรับข่าวสารนั้นได้หลายทาง วิธีการดังกล่าวเรียกว่า “สื่อผสม” (multi media) และหากการใช้สื่อผสมนั้นเป็นทั้งการใช้สื่อบุคคลและสื่อมวลชน สื่อผสมดังกล่าวเรียกว่า การรวมสื่อ (media forum) เมื่อใช้ทั้งสองสื่อร่วมกันเพื่อสนับสนุนซึ่งกันและกันแล้ว สื่อบุคคลและสื่อมวลชนจะเป็นพลังอันสำคัญต่อกระบวนการสร้างความทันสมัย (modernization process)⁹

จากคุณลักษณะของช่องทางสื่อที่ต่างกัันดังกล่าว ในปัจจุบันการรณรงค์หาเสียงจึงมีการใช้สื่อทั้งสองชนิดหรือ “สื่อผสม” กล่าวคือ สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายหาเสียง ใบปลิว แผ่นพับ หรือสื่อที่เป็น การสื่อสารแบบทางเดียว (one-way communication) ส่วนสื่อบุคคล ได้แก่ การพบปะพูดคุย การเดินหาเสียง และ “สื่ออินเทอร์เน็ต” หรือสื่อที่เป็น การสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) ดังนั้นเทคโนโลยีสมัยใหม่จึงมีบทบาทสำคัญในการรณรงค์หาเสียง เช่น ในปี ค.ศ.1984 สาธุคุณ Jackson นำระบบปฏิสัมพันธ์ทางโทรศัพท์ที่ทำงานด้วยคอมพิวเตอร์ (computerized interactive system) มาใช้ในการรณรงค์หาเสียงประธานาธิบดีเป็นครั้งแรก¹⁰ จนกระทั่งในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2000 ก็ได้มีการนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้ในการรณรงค์หาเสียง หรือแม้แต่ใช้ในการโจมตีทางการเมืองซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการรณรงค์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตของ นายอัล กอร์ และนายจอร์จ ดับเบิลยู บุช ที่มีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตหาเสียงและโจมตีทางการเมืองกันอย่างรุนแรงผ่านทางเว็บไซต์ www.iknowwhatyoudidintexas.com และ www.gorewillsayanything.com¹¹

ในส่วนของประเทศไทยปัจจุบันพรรคการเมืองต่างๆ ได้มีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์ทางการเมืองกันอย่างกว้างขวางเพื่อแสดงข้อมูลข่าวสารของพรรค สมัครสมาชิกพรรค และให้ประชาชนเสนอความคิดเห็นต่อพรรค โดยเฉพาะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

⁹ Ibid, pp.126-127.

¹⁰ เสถียร เขยประทับ, อ้างแล้ว, หน้า 266.

¹¹ “International Review,” Bangkok Post (4 October 2000) : 8.

เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 เช่น พรรคไทยรักไทย (www.thairakthai.or.th) พรรคประชาธิปัตย์ (www.democrat.or.th) พรรคความหวังใหม่ (www.nap.or.th) พรรคชาติไทย (www.chartthai.or.th) พรรคชาติพัฒนา (www.chartpattana.or.th) พรรคประชากรไทย (www.thaicitizen.or.th) พรรคเสรีธรรม (www.ldp.or.th) พรรครามสยาม (www.dola.go.th/party/rs.htm) พรรคพลังธรรม (www.pdp.or.th) พรรคชาตินิยม (www.dola.go.th/party/ntp.htm) พรรคแรงงานไทย (www.dola.go.th/party/tpf.htm) พรรคก้าวหน้า (www.dola.go.th/party/psp1.htm) และในการรณรงค์หาเสียงผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในการเลือกตั้งเมื่อ 23 กรกฎาคม 2543 ได้มีปรากฏการณ์ที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายคนซึ่งนอกจากจะใช้สื่อมวลชน เช่น ป้ายหาเสียง ใบปลิว แผ่นพับ วิทยุ โทรทัศน์ ยังได้ใช้ "สื่ออินเทอร์เน็ต" ซึ่งเป็นสื่อในการรณรงค์หาเสียงควบคู่กันไปด้วย เช่น นายสมักร สุนทรเวช (www.samak2000.com) นางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ (www.sudarat.com) นายชัชชัย สัจจุกุล (www.bighoy.com) พ.อ.วินัย สมพงษ์ (www.winai.com) คุณหญิงกัลยา โสภณพานิช (www.drkalaya.com) นางปวีณา หงสกุล (www.pavena.com) พ.อ.ประจักษ์ สว่างจิต (www.prachak.com) นายมณฑล ชาติสุวรรณ (www.palad-rambo.com) นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร (www.wivat.com) นายกิตติศักดิ์ ธิวัติษภูมิ (www.cv100.com/kiti.htm) นายอุดม วิบูลย์เทพาชาติ (www.connectto/udom_20) เป็นต้น นอกจากนี้ในปัจจุบันยังได้มีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตโจมตีทางการเมืองผ่านทางเว็บไซต์เช่นเดียวกับกรณีการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ อีกด้วย เช่น www.nothaksin.com www.nochuan.com เป็นต้น

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาทางด้านประชาชนผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งหรือผู้ลงคะแนนการนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้ในการรณรงค์หาเสียงของไทยยังคงมีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารและการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนน้อยกว่าในกรณีของสหรัฐอเมริกาอยู่มากเพราะการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่ออินเทอร์เน็ตของผู้ลงคะแนนเสียงของไทยส่วนใหญ่เป็นการรับรู้ผ่านสื่ออื่น ๆ มาอีกทอดหนึ่ง เช่น การรับรู้ผลการสำรวจอินเทอร์เน็ตโพลผ่านทางสื่อโทรทัศน์ ส่วนการรับรู้โดยตรงจะเกิดขึ้นน้อยมาก การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของไทยจึงเป็นการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น เพราะในปัจจุบันประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการขยายตัวของแนวคิดทางด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ การประชาพิจารณ์ ประชาสังคม ซึ่งจะเป็นการ

พัฒนาจากการที่ประชาชนเป็นผู้ถูกปกครอง มาเป็นรูปแบบที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมากยิ่งขึ้น และรูปแบบของช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองที่เหมาะสมที่สุดในปัจจุบัน ก็คือ “สื่ออินเทอร์เน็ต” เนื่องจากเป็นช่องทางที่สามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้ มีความรวดเร็ว ประหยัด ขจัดอุปสรรคทางด้านเวลาและระยะทาง และยังมีความสอดคล้องกันกับกระแสความเป็นยุคข้อมูลข่าวสารหรือยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองให้กับพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งได้

นอกจากความสำคัญในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการรณรงค์หาเสียงแล้ว สื่ออินเทอร์เน็ตยังมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อีกด้วย หากผู้บริหารการเลือกตั้ง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้ส่งเสริมให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง เห็นความสำคัญและนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตมาเป็นสื่อในการรณรงค์หาเสียงร่วมกับสื่อชนิดอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้มีการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง กับประชาชนผู้ลงคะแนน เพื่อให้มีการร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดนโยบาย การร่วมตรวจสอบการดำเนินการตามนโยบายของพรรค หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งผู้บริหารการเลือกตั้งจะต้องสร้างระบบการควบคุมดูแลการหาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพมากกว่าในปัจจุบัน ก็จะช่วยสร้างการพัฒนาทางการเมืองด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ต่อไปในอนาคต

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าปัจจุบันการรณรงค์หาเสียงหรือการณรงค์ทางการเมืองในประเทศไทยนอกจากจะมีการใช้สื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ป้ายหาเสียง การปราศรัย เป็นหลักแล้ว ยังมีการใช้อินเทอร์เน็ตในการช่วยรณรงค์อีกด้วย กระแสความนิยมในการใช้อินเทอร์เน็ตของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งเช่นนี้ นับวันจะยังมีการเพิ่มมากยิ่งขึ้นภายหลังจากการปฏิรูปการเมืองและมีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบกับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการขยายตัวของแนวคิดในการ “รับฟังความคิดเห็นสาธารณะ” (public opinion) “การประชาพิจารณ์” (public hearing) แนวคิด “ประชาสังคม” (civil society) ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทางการเมืองโดยเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการที่ประชาชนเป็นผู้ถูกปกครอง มาเป็นรูปแบบที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมากยิ่งขึ้น และรูปแบบของช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองที่เหมาะสมที่สุดใน

ปัจจุบัน ก็คือ “สื่ออินเทอร์เน็ต” เนื่องจากเป็นช่องทางสื่อที่สามารถสื่อสารโต้ตอบกันได้ (interactive) มีความรวดเร็ว ประหยัด ขจัดอุปสรรคทางด้านเวลาและระยะทาง และยังมีความสอดคล้องกันกับกระแสความเป็น “โลกาภิวัตน์” (globalization) ซึ่งจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองให้กับพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งอีกด้วย อย่างไรก็ตามการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตอาจจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารและการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงเพียงบางกลุ่มเท่านั้น แม้ว่าประเทศไทยจะมีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 2.3 ล้านคนก็ตาม เนื่องจากจำนวนผู้ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเกือบร้อยละ 70¹² อยู่ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล แต่ในอนาคตหากผู้บริหารการเลือกตั้ง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง สามารถที่จะกระตุ้นให้มีการนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองอย่างเต็มรูปแบบมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น การร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดนโยบาย การร่วมตรวจสอบการดำเนินการตามนโยบายของพรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งผู้บริหารการเลือกตั้งจะต้องสร้างระบบการควบคุมดูแลการหาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ สื่ออินเทอร์เน็ตก็จะเป็นสื่อใหม่ในยุคสังคมข้อมูลข่าวสารที่จะช่วยสร้างสรรค์การเมืองไทยได้ต่อไปในอนาคต

ความสำคัญของปัญหา

ความเปลี่ยนแปลงของอำนาจแห่งยุคเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้มีพัฒนาการมาจาก สังคมที่ผ่านการพัฒนามาแล้วสองยุคซึ่งเปรียบเสมือนคลื่นสองลูก คลื่นลูกที่หนึ่งคือการปฏิวัติเกษตรกรรม อำนาจจะอยู่ที่กำลังของผู้ปกครอง ประชาชนคอยรับคำสั่งเท่านั้น เป็นการปกครองแบบเผด็จการ ส่วนคลื่นลูกที่สองเกิดจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมอันเป็นต้นกำเนิดของพรรคการเมืองเพื่อสนับสนุนตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ที่มีความขัดแย้งกันเข้าไปรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน ดุลแห่งอำนาจจึงเปลี่ยนมาอยู่ที่ “กลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมือง” ในขณะนี้ทุนจะเข้ามามีบทบาทมาก อำนาจจึงขึ้นอยู่กับมูลค่าเงินและทรัพย์สิน การปกครองช่วงนี้เป็นระบอบประชาธิปไตยตัวแทน จนกระทั่งปัจจุบันซึ่งเป็นยุคคลื่นลูกที่สามอำนาจจะอยู่ที่ข้อมูล

¹²เว็บไซต์ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ แหล่งที่มา: <http://www.nectec.or.th> [4 September 2000]

ข่าวสาร (knowledge technology) บั้จเจกบุคคลจะมีความสำคัญมากกว่าสถาบัน โดยเฉพาะการขยายตัวของแนวคิดในการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ การประชาพิจารณ์ ประชาสังคม ซึ่งเป็นลักษณะของคลื่นลูกที่สาม ที่ชีวิตใหม่จะประกอบด้วย กระบวนการผลิตแบบใหม่ ลักษณะครอบครัวแบบใหม่ สถาบันทางการเมืองแบบใหม่จะเกิดขึ้น สังคมใหม่จะนิยามค่านิยม พฤติกรรมแบบใหม่ ซึ่งจะต่างจากลักษณะของสังคมแบบเดิม ซึ่งจะทำให้ประชาชนจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างความเปลี่ยนแปลงได้มากขึ้น¹³

จากความสำคัญของข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารดังกล่าว จึงทำให้การสื่อสารทางการเมือง (political communication) เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะการการรณรงค์ทางการเมืองหรือการรณรงค์หาเสียง เพราะการเลือกตั้งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครกับผู้ลงคะแนนเสียงและการเลือกตั้งเป็นกระบวนการถ่ายทอดอำนาจจากประชาชน กระบวนการทางการเมืองจะดำเนินไปได้ก็ต่อเมื่อมีการอาศัยการสื่อสารที่ดี¹⁴ ในปัจจุบันพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงได้มีการนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตมาใช้กันอย่างกว้างขวาง แต่การใช้สื่อเหล่านั้นอาจจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและพฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว¹⁵ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ข่าวสารการเมืองของคนไทย” โดยผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้ในข่าวสารการเมืองของคนไทยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความรู้เกี่ยวกับตัวผู้นำทางการเมือง เหตุการณ์สำคัญทางการเมือง สภาพภูมิศาสตร์ของไทยและเพื่อนบ้าน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

1.2 ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมือง สถาบันทางการเมือง และกระบวนการทางการเมืองการปกครองของไทย อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

¹³ Alvin Toffler, The Third Wave, (New York: Bantam Books, 1981), p. 20.

¹⁴ สุรพงษ์ โสชนเสถียร, อ้างแล้ว, หน้า 116.

¹⁵ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, ข่าวสารการเมืองของคนไทย (กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526), หน้า 133-136.

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลกำหนดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในความรู้ข่าวสารทางการเมืองของคนไทย ได้แก่ การศึกษา รายได้ และเพศ

3. ปัจจัยที่นำมาทดสอบ และพบว่าไม่มีอิทธิพลต่อระดับของการมีข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ภูมิภาคที่อยู่อาศัย และระดับอายุ

4. โดยเฉลี่ยทั่วไป คนไทยรับข่าวสารทางการเมืองจากวิทยุและโทรทัศน์มากกว่าแหล่งข่าวสารทางการเมืองอื่นๆ

5. สำหรับผู้ที่มีข่าวสารทางการเมืองสูง จะเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งข่าวสารจากน้อยไปหามากตามลำดับดังนี้

5.1 หนังสือพิมพ์

5.2 การสนทนาพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง

5.3 วิทยุและโทรทัศน์

ขณะที่ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ก็ได้เสนอประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งต่อการศึกษาและทำความเข้าใจถึงความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมไทยซึ่งส่งผลต่อแบบแผนพฤติกรรมการณ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทยที่มีลักษณะเสมือนเป็น สองนคราประชาธิปไตย¹⁶ ซึ่งสรุปได้ว่าชนชั้นกลางในเมืองโดยทั่วไปค่อนข้างจะใช้มาตรฐานตะวันตกในการมองประชาธิปไตยไทยที่แท้จริง หรือ ถูกต้องในความเห็นของพวกเขา คือระบบที่ ประการแรก ให้ความสำคัญกับนโยบาย อุดมการณ์และคุณธรรมความสามารถของพรรคและนักการเมือง ในการนำพาประเทศชาติ และ ประการที่สอง ถือว่าการลงคะแนนเสียงของประชาชนต้องกระทำในฐานะปัจเจกชนผู้ใช้วิจารณญาณทางการเมืองโดยไม่คำนึงถึง ความผูกพันหรือหนี้บุญคุณที่มีต่อผู้สมัคร และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่คำนึงถึงอำภิสสินจ้างใดๆ ส่วนชาวชนบทนั้น โดยทั่วไปเห็นประชาธิปไตยเป็นเรื่องของผู้ร่ำรวยหรือลูกน้องที่ใช้การลงคะแนนเสียงเป็นการเลือกที่จะเชื่อมโยงตนเองและชุมชนเข้ากับเจ้านายหรือสายอุปถัมภ์สายใด การที่ชาวนาชาวไร่จะสนับสนุนใครในทางการเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับบุญคุณที่ผู้สมัคร (หรือเครือข่ายของเขา) มีต่อตนเองและครอบครัวหรือพวกพ้องในอดีตเป็นสำคัญ รวมทั้งขึ้นกับความคาดหวังว่าจะได้รับความ

¹⁶ เอนก เหล่าธรรมทัศน์, สองนคราประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2538), บทที่ 2 และบทที่ 3.

ช่วยเหลือคุ้มครองในอนาคตจากผู้สมัครและบริวารอย่างไร เมื่อชาวชนบทหย่อนบัตรเลือกตั้งนั้น มักไม่เห็นตัวเองเป็นอิสระชนที่แยกการเมืองออกจากความผูกพันภักดีเป็นส่วนตัวกับใครคนใด ทั้งไม่มองว่าการลงคะแนนเสียงให้ผู้ที่ให้เงินทองแก่ตนเองหรือกลุ่มของตนในระหว่างการหาเสียงเป็นการรับอามิสสินจ้างแต่อย่างใด นักการเมืองที่ชาวชนบทชอบ จึงมักเป็นคนที่มีลักษณะ ท้องถิ่นหรือภูมิภาคมากกว่าจะเป็นผู้ที่มีรสนิยม ความรู้ ความสามารถ ในขั้นที่จะเป็นผู้นำ ระดับชาติได้ มีหน้าซ้ำบางคนยังมีพฤติกรรมกระเต๋ตไปทางเจ้าพ่อหรือนักเลง ซึ่งคนเหล่านี้ มักจะบริการชาวบ้านได้เป็นเลิศนั่นเอง แต่มีจุดอ่อนเรื่อง ความซื่อสัตย์สุจริต การประกอบ สัมมาอาชีพ และ การมีศักยภาพในฐานะนักบริหารในมาตรฐาน¹⁷

พรรคดี ผ่องแผ้ว มองว่า พฤติกรรมเลือกตั้งของคนไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในชนบทยังคงอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมเหนือกว่า และผู้ที่ตนพึ่งพาได้เมื่อมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน ประชาชนส่วนใหญ่มักจะลงคะแนน ภายใต้การครอบงำของชนชั้นนำ คนเมืองที่มีคุณลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมสูงมักไปใช้สิทธิ จำนวนน้อย คนชนบทที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจสังคมกลับเป็นผู้ที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนมาก และ พฤติกรรมเลือกตั้งมักเป็นการเลือกตัวบุคคล การตัดสินใจเลือกมักจะตกอยู่ภายใต้ อิทธิพลของอามิสสินจ้าง หรือ โดยปัจจัยชักนำที่เป็นผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม แรงจูงใจในการเลือกตั้งมักจะไม่ใช่เป็นการเลือกนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นประเด็นทางเลือกใน ด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และ สังคมของประเทศดังที่ควรจะเป็นตามหลักการแต่ แรงจูงใจในการเลือกมักจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญ¹⁸

จากการที่ได้ทำการสำรวจผลงานวิจัยต่างๆในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ การเลือกตั้งในส่วน ของพฤติกรรมการเลือกตั้ง และการทุจริตการเลือกตั้ง พบว่า ผลการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่มักบ่งชี้ ว่าการซื้อขายเสียงนั้นแพร่หลายในเขตชนบทมากกว่าเขตในเมือง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ ประชาชนเคยชินกับการถูกระดมทางการเมือง (political mobilization) หรือเกณฑ์ให้มาร่วม กิจกรรมต่างๆของชุมชนมากกว่าในเมือง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ หรือ

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-8.

¹⁸ พรรคดี ผ่องแผ้ว และคณะ, รายงานผลการวิจัย เรื่อง การทำให้ทับัญญัติของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้ได้รับการปฏิบัติตามเจตนารมณ์ : กรณีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543), หน้า 2.

การเมือง ความหมายของคำว่าการระดมหรือเกณฑ์นั้นมีนัยสำคัญของคำว่า ไรจิตสำนึก แฝงอยู่ กล่าวคือ พฤติกรรมที่แสดงออกเพราะการถูกเกณฑ์นั้นไม่ได้เกิดจากการที่บุคคลนั้นมีความรู้สึก ว่าตนเองมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficiency) แต่กระทำไปเพราะถูกขอร้องชักจูง และชี้นำนั่นเอง และหากว่าการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ของคนไทยยังคงเป็นดังเช่นงานวิจัยที่ผ่านมาในอดีต การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตก็คงจะมีอิทธิพลต่อ การรับรู้ข่าวสารและการตัดสินใจของคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้น อย่างไรก็ตามในอนาคต สื่ออินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มที่จะขยายตัวไปสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจาก รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 78 ที่บัญญัติให้ “ท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการและพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานทางสารสนเทศด้วยตนเองอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันทั้งประเทศ”¹⁹ ประกอบกับ การประกาศใช้ พรบ.กำหนดแผนและขั้นตอนในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น พ.ศ.2542 ซึ่งกำหนดให้ “รัฐบาลจะต้องจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น ร้อยละ 20 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดในปีงบประมาณ 2544 และร้อยละ 35 ของ งบประมาณรายจ่ายทั้งหมดในปีงบประมาณ 2549”²⁰ จึงส่งผลให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมี อำนาจมากยิ่งขึ้นในการที่จะตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานทางสารสนเทศในท้องถิ่นให้มีความทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั้งประเทศ อุปสรรคทางด้านงบประมาณจึงมิใช่ปัญหาใหญ่อีกต่อไป นอกจากนี้ การหลั่งไหลของ “ทุนนิยม สมัยใหม่” (modern capitalism)²¹ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก จะทำให้ทุนนิยมโลก (global capitalism) การค้าระหว่างประเทศ (international trade) หรือธุรกิจข้ามชาติ (international cooperation) เข้ามามีบทบาทต่อการเมืองไทย ก็จะทำให้เกิดการหลั่งไหลของทุน และข้อมูลข่าวสารเข้าสู่ ทุกส่วนของประเทศไทย สื่ออินเทอร์เน็ตก็จะแทรกซึมเข้าสู่ทุกตำบล ทุกท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบัน ได้มีการทำ “โครงการสำรวจความคิดเห็นประชากรทั่วโลก” หรือ แพลนเน็ตโปรเจคท์ (www.planetproject.com) โดยส่งอาสาสมัครลงพื้นที่ทุกประเทศทั่วโลกพร้อมคอมพิวเตอร์

¹⁹ดูรายละเอียดใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 78

²⁰ดูรายละเอียดใน พรบ.กำหนดแผนและขั้นตอนในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542

²¹ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสารหลังสิ้นสุดยุคสงคราม เย็น (Cold War) ในปี ค.ศ.1989 เป็นตัวแบ่งระหว่าง ทุนนิยมสมัยเก่ากับทุนนิยมสมัยใหม่

พหุภาพ เพื่อทำการสำรวจความคิดเห็นของประชากรโลกในเรื่องต่างๆ ด้วยคำถามเดียวกันโดยใช้ อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อกลาง ซึ่งการสำรวจครั้งนี้จะเน้นประชากรโลกที่ไม่รู้จักเทคโนโลยีเลย เช่น ชนเผ่าพื้นเมือง ประชาชนในประเทศโลกที่ 3 และในประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะในแอฟริกา และอเมริกาใต้²²

ในส่วนของพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ยังคงมีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการ รณรงค์ทางการเมืองหรือหาเสียงเลือกตั้งกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากอิทธิพลของกระแส “โลกาภิวัตน์” (globalization) และ “การเปิดเสรี” (liberalization) ที่เกิดขึ้นและขยายวงกว้างทั่ว โลก ทำให้การสื่อสารโทรคมนาคมมีความสะดวก ติดต่อกันง่ายขึ้นจึงการรับรู้ข่าวสารมีความ รวดเร็ว และมีลักษณะคล้ายคลึงกันทั่วโลกหรือเกิดเป็นลักษณะ “หมู่บ้านโลก” (global village)²³ และ “วัฒนธรรมโลก” (global culture) ส่งผลให้กลุ่มคนบางกลุ่มที่มีความสามารถในการรับรู้ ข้อมูลสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนในเมืองที่สามารถเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้ง่ายกว่าและ มากกว่า มีความต้องการทางการเมืองที่เพิ่มสูงมากขึ้นไปด้วย หากพรรคการเมืองหรือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งกลุ่มใดหรือคนใด สามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้ก็จะทำให้เกิด ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ดีต่อกลุ่มคนในเมือง เช่น การถูกมองว่าเป็นคนมีวิสัยทัศน์ มีความ ทันสมัย รู้จักการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นต้น ดังเช่น กรณีของพรรคไทยรัก ไทย ที่พยายามเสนอนโยบายในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อแก้ปัญหาให้กับชนบทโดยมีนโยบายที่ จะให้ตำบลต่างๆ ใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการทำ “พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์” (e-commerce) ขายสินค้าพื้นเมืองของตำบลท้องถิ่นไปยังต่างประเทศเพื่อเป็นการหารายได้เข้าประเทศ และ เพิ่มรายได้แก่ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาความยากจนให้กับคนในชนบทได้

การพัฒนาองค์กรทางการเมืองในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ยังทำให้อำนาจการเมืองเข้าไป โยงใยกับผลประโยชน์ทางธุรกิจมากยิ่งขึ้น การชิงชัยทางการเมืองด้วยการหาเสียงเชิง ประชาสัมพันธ์อย่างในอดีต เริ่มเบี่ยงเบนไปสู่ “การหาเสียงในเชิงการโฆษณา” เพื่อรักษา ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มมาแทนที่ การหาเสียงด้วยการลงทุนจึงขยายตัวออกไปเป็น

²²“ไอที-เยาวชน : ไฮเทคทำโพลออนไลน์,” เดลินิวส์ (12 ตุลาคม 2543) : 16.

²³ Marshall McLuhan and Bruce R. Powers, The Global Village: Transformations in World Life and Media in the 21st Century, (New York: Oxford University Press, 1989), p. 98.

ลักษณะธุรกิจการเมือง และใช้กลอุบายคล้ายคลึงกับการโฆษณาทางธุรกิจ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงไม่ได้แตกต่างไปจากสินค้าที่ถูกนำมาเสนอขายด้วยวิธีอื่น โดยพรรคการเมืองเป็นเสมือนบริษัทธุรกิจที่ต้องวางแผนทางการตลาดเพื่อรักษาตลาดของการเลือกตั้งไว้ ดังนั้นการหาเสียงจึงมีลักษณะเด่นเช่นเดียวกับแบบแผนการโฆษณาผู้บริโภค (consumer advertising) ที่เน้นตัวผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยตรงในฐานะผู้บริโภคเพื่อให้เข้าใจและยอมรับผู้สมัครรับเลือกตั้ง (สินค้า) ภาพลักษณ์ของพรรคการเมือง (ยี่ห้อ) และกิจกรรมซึ่งเป็นผลงานที่ผ่านมารวมทั้งกิจกรรมในอนาคตหลังจากได้รับเลือกตั้งแล้ว²⁴

นอกจากความสำคัญในการใช้อินเตอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงแล้ว สื่ออินเทอร์เน็ตยังมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาทางการเมืองในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อีกด้วย เนื่องจากการสื่อสารเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินควบคู่กันไปกับการเมืองเสมอ การที่ประชาชนจะมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองนั้น หากพิจารณาแล้ว จะต้องมีการใช้วิธีการสื่อสารเข้ามาเป็นตัวกลางถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิดเห็นตลอดจนข้อเท็จจริงต่างๆแก่ประชาชนในสังคมโดยการสื่อสารช่วยให้ สามารถเรียนรู้แนวความคิดใหม่ๆ สามารถกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงนั้น และเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การส่งผ่านความคิดเห็น การร่วมตรวจสอบ การร่วมดำเนินการต่างๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนตระหนักในความสำคัญของตนเองในทางการเมือง และในที่สุดประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในทางการเมืองและการพัฒนาในด้านอื่นๆได้²⁵ ในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นโลกที่อยู่ภายใต้อำนาจอันยิ่งใหญ่ของรัฐบาลและโยงใยของธุรกิจขนาดใหญ่ อินเทอร์เน็ตเป็นเพียงสื่อเดียวในขณะนี้ที่ทำให้บุคคลธรรมดาสามารถแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากบุคคลหรือองค์กรใด ๆ ก่อน หรือต้องใช้ทุนอย่างมหาศาล ในการออกอากาศเหมือนสื่อโทรทัศน์ ผู้ที่เชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ของตนเองเข้ากับระบบอินเทอร์เน็ต ก็สามารถส่งสารใด ๆ ออกหรือรับสารใด ๆ เข้าได้อย่างอิสระ ดังนั้นการมีอินเทอร์เน็ตเกิดขึ้นจึงเป็นเสมือนกับการทำลายศักยภาพของชนชั้นนำในการที่จะควบคุมการไหลของข่าวสารไปสู่ประชาชนหรือ

²⁴ สุรพงษ์ โสธนเสถียร, อ้างแล้ว, หน้า 268-269.

²⁵ อัครเมศวร์ ทองนวล, "การสื่อสารทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อ.ธัญญบุรี จ.ปทุมธานี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 2.

อาจกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีการสื่อสารยุคใหม่ เช่น การสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นอาจเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย และเสรีภาพที่มากกว่าเดิม กล่าวคือประชาชนสามารถที่จะนั่งอยู่ที่บ้านแล้วส่งความคิดเห็นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไปยังรัฐบาล พรรคการเมืองหรือผู้แทนราษฎรของพวกเขา เพื่อที่จะบอกว่าพวกเขารู้สึกอย่างไรกับการทำงานของบุคคลเหล่านั้น ประชาธิปไตยสำหรับประชาชนก็จะมีค่ามากกว่าการเข้าไปหย่อนบัตรลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้วก็ปล่อยให้การทำหน้าที่หรือบทบาททางการเมืองเป็นของผู้ที่เราเลือกตั้งเท่านั้น

เช่นเดียวกับแนวคิดของ Eugene Staley²⁶ ที่เสนอความคิดว่า กระบวนการพัฒนาที่ดีนั้น ไม่ควรที่จะเน้นหนักเฉพาะด้านเศรษฐกิจ แต่ควรให้ได้ผลทั้งทางด้านการเมืองและสังคมด้วย Staley ได้ชี้ให้เห็นว่าประชาชนในชนบทของประเทศกำลังพัฒนา จะมีความรู้เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองน้อยกว่าประชาชนในเมืองมาก เพราะสื่อมวลชนส่วนใหญ่อยู่ในเขตเมืองใหญ่เท่านั้น จึงเป็นผลให้ประชาชนในชนบท ไม่มีโอกาสรับข่าวสารอย่างเพียงพอ อันเป็นเหตุให้ขาดความสนใจในวิถีทางการเมือง และทำให้ประชามติที่เกิดขึ้นไม่มีน้ำหนักพอที่จะเป็นเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนทั้งประเทศ หากผู้บริหารการเลือกตั้ง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้ส่งเสริมให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง เห็นความสำคัญและนำเอาสื่ออินเทอร์เน็ตมาเป็นสื่อในการรณรงค์หาเสียงร่วมกับสื่อชนิดอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้มีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง กับประชาชนผู้ลงคะแนน เพื่อให้มีการร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดนโยบาย การร่วมตรวจสอบการดำเนินการตามนโยบายของพรรค หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งผู้บริหารการเลือกตั้งจะต้องสร้างระบบการควบคุมดูแลการหาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพมากกว่าในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันการหลั่งไหลของทุนนิยมสมัยใหม่ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและกว้างขวางก็จะทำให้เกิดการเข้ามาของข้อมูลข่าวสารและทุนข้ามชาติ เกิดวัฒนธรรมโลก เกิดโครงการสำรวจความคิดเห็นประชากรทั่วโลก ดังที่กล่าวในข้างต้น หากขาดซึ่งการควบคุมดูแลที่มีประสิทธิภาพแล้วก็อาจทำให้ประชาชนถูกรวบงำทางข้อมูลข่าวสาร การดำเนินชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรมได้

²⁶ Eugene Staley, The Future of Underdeveloped Countries (New York: Harper & Bros., 1961), p. 22.

ดังนั้นในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารหรือยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในฐานะที่จะ “สร้างอำนาจและสร้างผลประโยชน์” ให้เกิดขึ้นกับผู้ที่มี “ความสามารถในการเข้าถึง ครอบครอง และรู้จักใช้งานข้อมูลข่าวสารนั้น” ดังนั้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จึงปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการรณรงค์หาเสียง และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีส่วนร่วมในการเสนอแนะข้อคิดเห็น ตลอดจนการกำหนดนโยบายและตรวจสอบการนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นช่องทางการสื่อสารอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง การตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียง การสร้างภาพลักษณ์ของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต และยังทำให้การเลือกตั้งเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะสร้างอำนาจและผลประโยชน์ให้กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ หรือเป็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในพัฒนาการเมืองเพื่อสร้างอำนาจและผลประโยชน์ให้กับส่วนรวม แทนที่จะใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศสร้างอำนาจให้กับคนเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของสังคมเพื่อสร้างผลประโยชน์ส่วนตัวให้กับธุรกิจของตนเอง ด้วยบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความสำคัญมากโดยเฉพาะในปัจจุบันที่ประชาชนต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมากขึ้นและประกอบกับการประกาศใช้ พรบ.ข้อมูลข่าวสารของทางราชการและการแสดงความคิดเห็นสาธารณะ มีความสำคัญต่อการปกครอง จึงควรมีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเมือง ในปัจจุบันแม้ว่ามีการนำเทคโนโลยีมาแก้ปัญหาต่างๆมากมาย แต่ปัญหาทางด้านการเมืองกลับนำมาใช้แก้ปัญหาน้อยมาก ขณะที่การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบบการเมืองในการส่งเสริม พัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นที่น่าสนใจในการนำเอาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยเฉพาะด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ อินเทอร์เน็ตมาใช้ในการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทยให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ

1. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงหรือไม่ และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ตลอดจนการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงมีความสัมพันธ์

อย่างมีนัยสำคัญกับ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ หรือไม่เพียงใด

2. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองหรือไม่ และมีประสิทธิภาพเพียงใด
3. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงช่วยพัฒนาการเมืองในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หรือไม่
4. ศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบว่าระบบการตรวจสอบและควบคุมการรณรงค์หาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในปัจจุบันมีประสิทธิภาพหรือไม่ และแนวโน้มในอนาคตควรมีลักษณะอย่างไร

สมมติฐานในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาไว้ดังนี้

1. การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงมีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงเฉพาะบางกลุ่ม โดยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้
2. พรรคการเมืองใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองและสื่ออินเทอร์เน็ตมีประสิทธิภาพในการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองของพรรคการเมือง
3. การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในทางการเมืองช่วยพัฒนาการเมืองในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้
4. ระบบการตรวจสอบ ควบคุมการรณรงค์หาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ แนวโน้มในอนาคตควรมีระบบตรวจสอบ ควบคุม และองค์กรควบคุมดูแลที่มีประสิทธิภาพสูงตามการพัฒนาและการขยายตัวของ การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในทางการเมือง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ ได้แบ่งการศึกษาตามความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรอิสระ (independent variables) และ ตัวแปรตาม (dependent variables) เป็น 3 ส่วน กล่าวคือ

ส่วนที่หนึ่ง ได้กำหนดตัวแปรเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้

ตัวแปรตาม ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียง

ส่วนที่สอง ได้กำหนดตัวแปรเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 2 ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียง

ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาพลักษณ์ทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง

ส่วนที่สาม ได้กำหนดตัวแปรเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 3 ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในทางการเมือง

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ขอบเขตของการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง 3 ฝ่าย คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และผู้บริหารการเลือกตั้ง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครเท่านั้นเนื่องจากกลุ่มผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเกือบร้อยละ 70 อยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล²⁷ โดยทำการเก็บข้อมูลระหว่างช่วงระยะเวลา วันที่ 1 ตุลาคม 2543 – 6 มกราคม 2544

²⁷เว็บไซต์ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ แหล่งที่มา: <http://www.nectec.or.th> [4 September 2000]

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานกันทั้งลักษณะการวิจัยในเชิงคุณภาพ (qualitative research) และ การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วนในทุกๆด้าน โดยที่มีรายละเอียดในการศึกษาจำแนกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นการศึกษาค้นคว้าจากบทบัญญัติกฎหมาย เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่มีอยู่แล้ว และ ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาโดยวิธีการวิจัยภาคสนาม (field research) โดยอาศัยการสำรวจ (survey research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดต่างๆดังต่อไปนี้

ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลจากเอกสาร

ในการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเอกสาร ได้ค้นคว้าข้อมูลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจากเอกสารต่างๆดังนี้

1. กฎหมาย ระเบียบ และ คำสั่ง อย่างเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2542 และ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งซึ่งออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นต้น
2. เอกสารงานวิจัย ได้แก่ ผลงานวิจัย งานเขียนทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ที่เคยมีการศึกษาค้นคว้ามาก่อนแล้ว ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ การสื่อสารทางการเมือง การเลือกตั้ง พฤติกรรมการเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ภาพลักษณ์ทางการเมือง โลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีการสื่อสาร อินเทอร์เน็ต เพื่อใช้เป็นพื้นฐานอ้างอิงในการวิจัย
3. เว็บไซต์ และเอกสารตีพิมพ์ ได้แก่ บทความหรืองานเขียน รวมถึงข้อมูลข่าวสารซึ่งเกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์และวารสารต่างๆ

ข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ได้นำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิจัยภาคสนาม

ส่วนที่สอง การวิจัยภาคสนาม (field research)

อาศัยการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง และ กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในเชิงประจักษ์ (empirical data) ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการออกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการออกแบบสอบถาม กลุ่มประชากรตัวอย่าง เพื่อทราบถึง ข้อมูลเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ของตัวแปรส่วนที่หนึ่ง ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ กับ ตัวแปรตาม ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียง และเพื่อทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ของตัวแปร ส่วนที่สอง ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของผู้สมัครรับเลือกตั้ง กับ ตัวแปร ตาม ได้แก่ ภาพลักษณ์ทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยทำการออกแบบสอบถามผู้มี สิทธิลงคะแนนเสียงในเขตกรุงเทพมหานคร 300 ตัวอย่าง และ ออกแบบสอบถาม ผู้มีสิทธิ ลงคะแนนเสียงผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต 200 ตัวอย่าง รวมจำนวนตัวอย่าง ทั้งสิ้น 500 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (convenience sampling) โดยเลือกกลุ่มประชากรจากทุก สาขาอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย และอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ได้คำตอบที่ครอบคลุมและมีความ ถูกต้องมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้ทำการสัมภาษณ์ ตัวแทนพรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียง และทำการสัมภาษณ์ ผู้บริหารการเลือกตั้ง คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการ ควบคุมตรวจสอบการหาเสียง ตลอดจนองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ ที่ได้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในทาง การเมือง เช่น เครือข่ายประชาชนเพื่อการเลือกตั้ง (P-Net)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

อินเทอร์เน็ต (Internet) หมายถึง เครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการเชื่อมโยงกันทั่วโลก โดยการเข้าถึงข้อมูล และการสื่อสารสามารถทำได้จากทุกสถานที่ในโลกด้วยความรวดเร็ว ทั้งนี้ สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

เว็บไซต์ (Web Site) หมายถึง พื้นที่ซึ่งใช้ในการเก็บข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในการวิจัยครั้งนี้จำกัดเฉพาะพื้นที่ในการเก็บข้อมูลของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเท่านั้น

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) หมายถึง การนำเทคโนโลยีทางอิเล็กทรอนิกส์สมัยใหม่มาใช้ในการประมวลผลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความรู้ที่ต้องการใช้ ประโยชน์ เป็นสิ่งซึ่งสื่อความหมายให้ผู้รับเข้าใจและสามารถนำไปใช้ หรือทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะได้

สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ช่องทางการสื่อสารที่ใช้เครื่องมือทางเทคนิคซึ่งทำให้การสื่อสารเกิดขึ้นโดยผ่านเครื่องมือชนิดหนึ่ง ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่เป็นการส่วนตัว นอกจากนี้ยังสามารถใช้สื่อสารจากแหล่งสารหนึ่งไปถึงผู้รับสารจำนวนมากซึ่งในการวิจัยนี้จะจำกัดเฉพาะ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) เท่านั้น

การรณรงค์หาเสียง หมายถึง การใช้การสื่อสารระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและ ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงผ่านช่องทางในการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนเสียง ซึ่งในการวิจัยนี้จะจำกัดเฉพาะเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) เท่านั้น

ภาพลักษณ์ทางการเมือง หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในใจอันเนื่องมาจากการประทับใจ และเกิดความทรงจำใน “ตัวการ” โดยได้มีการสะสมและพัฒนาปรับเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ที่พบเห็น หรือไปมีส่วนร่วมผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ข้อมูล (data) หมายถึง ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นกลุ่มสัญลักษณ์แทนปริมาณหรือการกระทำต่าง ๆ ที่ยังไม่ผ่านการประมวลผลข้อมูล อาจอยู่ในรูปของตัวเลขตัวหนังสือ

สารสนเทศ (information) หมายถึง ข้อมูลต่างๆที่ได้รับการประมวลผลแล้วโดยวิธีการต่างๆ เป็นความรู้ที่ต้องการใช้ประโยชน์ เป็นสิ่งซึ่งสื่อความหมายให้ผู้รับเข้าใจและสามารถนำไปใช้ หรือทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะได้

การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง การถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิด หรือ ทศนคติที่เกี่ยวกับการเมือง จากแหล่งหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งข่าวสาร ไปยังอีกแหล่งหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับข่าวสาร โดยผ่านช่องทางการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คือ สื่ออินเทอร์เน็ต

ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง เนื้อหา ความรู้ หรือข้อเท็จจริงต่างๆที่เกี่ยวกับการเมือง ซึ่งได้มีการถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนกัน โดยผ่านช่องทางในการสื่อสาร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คือ สื่ออินเทอร์เน็ต

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง ลักษณะความสนใจและการติดตามข่าวสารทางการเมือง ความเชื่อถือในข่าวสารที่ตนเองได้รับ จากการเปิดรับข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต

ช่องทางการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำส่งสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ช่องทางเปรียบเสมือนทางระหว่างผู้ร่วมสื่อสาร แบ่งเป็น 2 ประเภท

1. ช่องทางจากสื่อ หมายถึง เครื่องมือทางเทคนิคซึ่งทำให้การสื่อสารเกิดขึ้นโดยผ่านเครื่องมือชนิดหนึ่ง ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่เป็นการส่วนตัว นอกจากนี้ยังสามารถใช้สื่อสารจากแหล่งสารหนึ่งไปถึงผู้รับสารจำนวนมาก ซึ่งในการวิจัยนี้จะจำกัดเฉพาะ "สื่ออินเทอร์เน็ต" เท่านั้น
2. ช่องทางการรับรู้ข่าวสารระหว่างบุคคล หมายถึง การรับรู้ข่าวสารโดยตรงระหว่างคนสองคน หรือมากกว่าในระยะห่างทางกายภาพพอที่จะเลือกใช้ประสาทสัมผัส และปฏิกิริยาตอบสนองแบบปัจจุบันทันที

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการกำหนด ควบคุม ตรวจสอบการดำเนินการทางการเมืองต่างๆ ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

จากการวิจัยครั้งนี้ คาดว่าอาจจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ทำให้ทราบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงในปัจจุบันมีอิทธิพลต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียงหรือไม่ หรือมีผลกับกลุ่มใด เพียงใด
2. ทำให้ทราบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของผู้สมัครรับเลือกตั้งมีประสิทธิภาพในการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือไม่
3. ทำให้ทราบว่า การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงช่วยพัฒนาการเมืองในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้หรือไม่
4. เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการศึกษาด้านรัฐศาสตร์และด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องต่อไป เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความทันสมัยและยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษามาก่อน ซึ่งเป็นการศึกษาเรื่องที่มีแนวโน้มจะมีความสำคัญในอนาคต (on going research)
5. เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในทางปฏิบัติ เช่น นำไปสร้างสรรค์ แกไข ปรับปรุง การรณรงค์หาเสียง โดยเฉพาะองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เช่น พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง
6. เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการกำหนดระบบการตรวจสอบ ควบคุม องค์กรควบคุมดูแล การรณรงค์หาเสียงผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ สูงตามการพัฒนาและการขยายตัวของ การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียงในอนาคต โดยเฉพาะองค์กรซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้บริหารการเลือกตั้ง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ เช่น เครือข่ายประชาชนเพื่อการเลือกตั้ง (P-Net)

การนำเสนอวิทยานิพนธ์

ในการนำเสนอวิทยานิพนธ์ ได้จัดลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงสภาพทั่วไปของปัญหา ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมุติฐานในการวิจัย ขอบเขตของการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล นิยามศัพท์เฉพาะ นิยามศัพท์เฉพาะในเชิงปฏิบัติการ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

บทที่ 2 ปรวิทัศน์วรรณกรรม กล่าวถึงแนวความคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับทางด้านการสื่อสารทางการเมือง การเลือกตั้ง การรณรงค์หาเสียง พฤติกรรมการลงคะแนนเสียง การมีส่วนร่วมทางการเมือง การสื่อสารการตลาดทางการเมือง ภาพลักษณ์ทางการเมือง โลกาภิวัตน์ และอินเทอร์เน็ต

บทที่ 3 วิธีวิทยาการวิจัย กล่าวถึงระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล การสุ่มตัวอย่าง การสร้างแบบสอบถาม การรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 โลกาภิวัตน์และอินเทอร์เน็ตกับการเมืองไทย กล่าวถึงกระบวนการโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตลอดจนบทบาทของอินเทอร์เน็ตในการเมืองไทย

บทที่ 5 อินเทอร์เน็ตกับการเลือกตั้ง กล่าวถึง อิทธิพลของการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการรณรงค์หาเสียง ที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเสียง โดยมีความสัมพันธ์กับ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ

บทที่ 6 อินเทอร์เน็ต : นวัตกรรมใหม่ของการสื่อสารการตลาดเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง กล่าวถึงการใช้การสื่อสารการตลาดทางการเมืองซึ่งเป็นรูปแบบใหม่ของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อการรณรงค์หาเสียงของพรรคหรือผู้สมัคร อันจะนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองตามแนวทางของการสื่อสารการตลาดทางการเมือง

บทที่ 7 อินเทอร์เน็ต : พัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวถึง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้สร้างช่องทาง ให้เกิดการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองจากระดับรากหญ้าได้ง่ายยิ่งขึ้น

บทที่ 8 อินเทอร์เน็ตกับการเมืองไทย กล่าวถึงอิทธิพลจากการขยายตัวของกระบวนการ
โลกาภิวัตน์ และอินเทอร์เน็ตที่มีต่อสังคมไทย ระบบการตรวจสอบ ควบคุมการรณรงค์หาเสียง
ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตและบทบาทของอินเทอร์เน็ตในทางการเมือง ตลอดจนแนวโน้มของการ
นำเอาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้ประโยชน์ในทางการเมืองของไทยในอนาคต

บทที่ 9 บทสรุปและข้อเสนอแนะ กล่าวถึง บทสรุปของการวิจัย และข้อเสนอแนะที่ได้รับ
จากประสบการณ์การวิจัยในครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการขยายผลการศึกษาวิจัยเรื่อง
ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย